

СЕКЦІЯ 2 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.43(477):339.9

Вишнеvsька О.М.
*доктор економічних наук, професор,
декан обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Нєдова О.М.
*магістр обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Сокірка Л.І.
*магістр обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ У ГАРАНТУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

GLOBAL CHANGES IN THE GUARANTEE OF ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні і методологічні аспекти щодо соціально-економічного розвитку країни з урахуванням впливу геоекономічних чинників (факторів) впливу з метою виявлення потенційних переваг і мінімізації загроз. Обґрунтовано, що світові глобалізаційні потоки і процеси в економічній, фінансовій, виробничій, соціальній, екологічній і інших сферах виступають орієнтирами розвитку будь-якої національної економіки на перспективу. Виявлено, що ігнорування глобалізаційних змін і тенденцій буде обмежувати можливості у отриманні переваг на загальнодержавному рівні. Національна економіка як складова частина світової господарської системи активізувала окремі елементи цілісної світової системи, але їхній розвиток відбувається повільно. Саме тому нами обґрунтовано, що чинниками негативного впливу залишається невирішеність питання щодо регулювання внутрішнього ринку, процесу ціноутворення, якості і стандартизації створеної продукції, а також повільність інтеграційних процесів, формування адаптованих до зовнішніх умов організаційно-економічних структур.

Ключові слова: глобалізація, геоекономічні чинники, геоекономічний підхід, зовнішні ризики, геоекономічний простір.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические и методологические аспекты социально-экономического развития с учетом влияния геоэкономических факторов воздействия с целью выявления потенциальных преимуществ и минимизации рисков. Обосновано,

что мировые глобализационные потоки и процессы в экономической, финансовой, производственной, социальной, экологической и других сферах выступают ориентирами развития любой национальной экономики на перспективу. Выявлено, что игнорирование глобализационных изменений и тенденций будет ограничивать возможности в получении преимуществ на общегосударственном уровне. Национальная экономика как составная часть мировой хозяйственной системы активизировала отдельные элементы целостной мировой системы, но их развитие происходит медленно. Именно поэтому нами обосновано, что факторами негативного влияния остается нерешенность вопроса по регулированию внутреннего рынка, процесса ценообразования, качества и стандартизации созданной продукции, а также медлительность интеграционных процессов, формирования адаптированных к внешним условиям организационно-экономических структур.

Ключевые слова: глобализация, геоэкономические факторы, геоэкономический подход, внешние риски, геоэкономическое пространство.

ANNOTATION

The article deals with theoretical and methodological aspects of the development with the influence of geo-economic factors influence in order to identify potential benefits and minimize the economic and environmental risks. Proved that the world globalization flows and processes in the economic, financial, social, environmental and other areas are the benchmarks of any national economy for the future. Found that ignoring globalization changes and trends will limit the

possibilities of obtaining benefits at the national level. The national economy as part of the global economic system has activated some elements of an integrated world system, but their development is slow. Therefore, we proved that the negative factors affecting the issue remains unresolved to regulate the internal market, the process of pricing, quality and standards established products as well as slow the integration process, the formation adapted to external conditions Organizational and economic structures.

Key words: globalization, geo-economic factors, geo-economic approach, external risks, geo-economic space.

Постановка проблеми. Глобалізація є всеохоплюючим процесом світової політичної, економічної і соціальної інтеграції. Глобалізаційні процеси направлені на отримання відповідних глобальних переваг у подальшому розвитку світової спільноти, а також розвитку окремих державних систем. Останні роки розвитку світової економіки характеризуються все більшим охопленням світової систем різних рівнів ознаками транзитивності, хаотичності у розвитку, що спричиняє все більш глибокі наслідки кризових явищ у різних площинах розвитку світової спільноти. Загострюються питання щодо геополітичних змін, у тому числі у напряму територіальної перебудови світу. Подібні процеси пов'язані у першу чергу із різним рівнем розвитку окремих держав, фінансовими можливостями, рівнем енергетичної залежності національних економік, перенаселенням окремих територій, відповідними національними інтересами окремих держав та світових геополітичних лідерів.

Процеси глобалізації істотно впливають на зміст і темпи формування нових типів відносин у сучасному суспільстві. Глобальні зміни, разом з іншими об'єктивними факторами, сприяють пошуку ефективних напрямів зменшення несприятливих наслідків, надійних методів прогнозування можливих змін з метою адаптації і подальшого розвитку держав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Динамічні глобалізаційні зміни досліджуються вітчизняними і зарубіжними вченими, які обґрунтовують нове наукове знання, яке дозволяє дослідити світовий економічний простір як своєрідний синтез важливих сфер діяльності людства за умов глобалізаційних трансформацій, виявити їхній вплив і пріори-

тетність у подальшому розвитку світової спільноти. Значний внесок у розвиток наукового знання зробили: Богатуров О.Д., Буянов В.С., Вафіна Н.Х., Долгов С.І., Думная Н.Н., Євстигнєєв В.Р., Замятін Д.Н., Колесов В.П., Кочетов Е.Г., Моїсєєв М.М., Савчук В.К., Сапір Є.В., Соколов В.В., Чешков М.О., Яковець Ю.В.

Враховуючи глобалізаційні зміни і тенденцій існує необхідність щодо виявлення переваг у співіснуванні окремих держав, перспектив подальшого розвитку з метою збереження територіальної цілісності країн та їх соціально-економічного розвитку, екологічної стабільності екосистем світу.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування теоретичних і методологічних основ щодо гарантування економічної безпеки держави у геоekonomічному середовищі, виявлення потенційних переваг і мінімізації загроз, можливих зовнішніх ризиків, напрямів і складових адаптації країн світу до умов геоekonomічного середовища. Необхідність дослідження пов'язана із тим, що світові глобалізаційні потоки і процеси в економічній, фінансовій, виробничій, соціальной, екологічній і інших сферах виступають орієнтирами розвитку будь-якої національної економіки на перспективу. У свою чергу, ігнорування зазначених тенденцій буде обмежувати можливості у отриманні переваг від глобалізаційних змін на загальнодержавному рівні.

Основним завданням дослідження є виявлення основних геоekonomічних аспектів подальшого соціально-економічного розвитку та гарантування економічної безпеки держави. Існуючі дослідження геоekonomічних аспектів обмежуються загальними характеристиками процесів і явищ без урахування галузевих особливостей національної економіки. Саме тому ми продовжуємо дослідження з метою виявлення галузевих особливостей і тенденцій їх зміни під впливом геоekonomічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «глобалізація» вперше був введений американським економістом Т. Левіттом у статті, яку він опублікував у 1983 році, з метою означення феномену злиття ринків окремої продукції.

Свій подальший розвиток поняття глобалізації дістало завдяки книзі консультанта Гарвардської школи бізнесу японця К. Оме «Мир без границь» у 1990 році. Автор стверджував, що тенденції розвитку світової економіки неминуче призведуть до того, що транснаціональні фінансово-промислові групи все більш рішуче витісняють зі світового ринку національні корпорації. Цей процес неминуче призведе до інтернаціоналізації і глобалізації всієї системи світової економіки та її ринків. Інакше кажучи, світ опиниться на порозі нового етапу свого цивілізаційного розвитку. Серед наукових категорій, якими оперують сучасні дослідники у галузі соціально-економічних і політичних процесів, на перше місце стрімко виходить поняття «глобалізація» [1].

Існують різні точки зору щодо сутності і особливостей глобалізаційних процесів, їх переваг і недоліків. Так, «антиглобалісти» наголошують на негативних наслідках домінування у світовому масштабі ТНК (транснаціональних корпорацій) та єдиної на сьогодні «наддержави», а також на численних недоліках, що супроводжують цей процес: різке зростання безробіття, посилення соціальної напруги, тенденція до популяризації світового співтовариства і маргіналізації на планетарному рівні, тероризм, «кримінальна глобалізація», територіальний перерозподіл та загострення військових конфліктів у багатьох регіонах світу.

Глобалізація є порівняно новою і найвищою стадією розвитку давно відомого процесу інтернаціоналізації (транснаціоналізації) численних аспектів суспільного життя. Вона відображає об'єктивний процес активізації взаємопроникнення та взаємозалежності сучасних соціально-економічних і суспільно-політичних процесів у світовому масштабі, які не лише долають національні бар'єри, а й поєднують на перший погляд несхожі й різновекторні явища.

Національні політичні інститути знаходяться в епіцентрі глобалізаційних процесів. Тривалий час вважалося, що національна держава є неодмінною основою політичної організації людства. Проте події останніх десятиріч віддали цей постулат під великий сумнів. Глобальні

масштаби взаємозв'язків та взаємозалежностей не лише прискорюють еволюційний розвиток національних політичних інститутів, але надають їм нових якостей, як консолідуючих, так і руйнівних.

Основними геополітичними та гео-економічними гравцями залишаються США, країни ЄС та Японія, але останні роки свідчать про істотні зміни глобальної світової системи. На позиції лідерів виходять країни, які динамічно розвиваються, у тому числі Китайська Народна Республіка, Індія.

З урахуванням існуючих тенденцій слід відмітити, що на перші позиції у геополітичному середовищі виходять не лише країни «великої вісімки», а з 2014 року «великої сімки», а і країни, які мають найвищі темпи економічного розвитку, які представлено країнами об'єднання BRICS. На країни об'єднання припадає майже 30,0% території суші та більше 42,0% усього населення світу.

Країни, що входять до так званої групи BRICS: Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південно-Африканська республіка, домовилися про створення Банку розвитку і резервного фонду, його капітал становитиме більше ста мільярдів доларів. Штаб-квартира Банку знаходиться у китайському Шанхаї. Його першим президентом стане представник Індії. Нові структури BRICS є аналогом Світового Банку та Міжнародного Валютного фонду, у яких домінують інші країни – США і країни ЄС.

Подібне об'єднання країн свідчить про вагомі результати співпраці, у тому числі у напрямку зміни пріоритетів основної світової валюти – долара США. У розрахунках країни BRICS використовують власну валюту, що надає можливість зміцнити позиції економік країн у гео-економічному середовищі.

Вагомим фактором є ментальність народів, які об'єдналися з метою отримання переваг від подібної співпраці. Так, Дуглас Норт у своїй праці «Понимание процесса экономических изменений», робить акцент на вагомості даного чинника та його впливу на соціально-економічний розвиток країн [4]. Взаємозв'язок усіх чинників у гео-економічному середовищі забезпечив країнам можливості щодо га-

рантування або забезпечення економічної безпеки, яка є основою національної та орієнтована на адаптацію держави до зовнішніх змін, нейтралізацію негативних тенденцій та унеможливлення депресивного стану.

Слідством гарантування економічної безпеки і отримання відповідних національних інтересів відображаються у рейтингу країн світу за рівнем валового внутрішнього продукту (рис. 1).

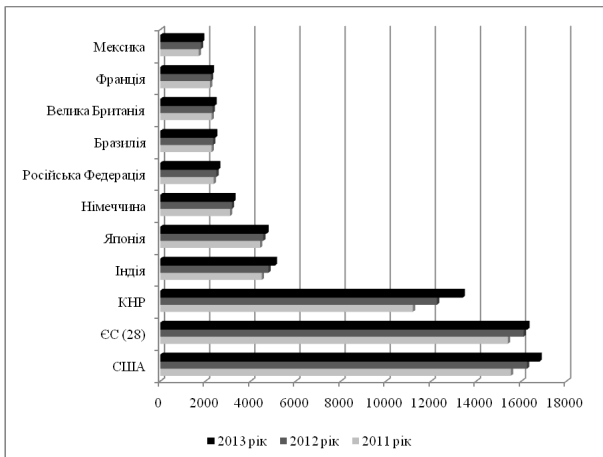

Рис. 1. Рейтинг країн світу за рівнем ВВП в динаміці, млрд. дол. США (10 країн світу із загальної кількості в оцінці 188)

Джерело: за даними Міжнародного Валютного Фонду

У першу десятку країн світу за даними Міжнародного Валютного Фонду увійшли чотири країни BRICS, а саме: Китайська Народна Республіка – 3 місце у рейтингу, Індія – 4 місце у рейтингу, Російська Федерація – 7 місце у рейтингу та Бразилія – 8 місце у рейтингу. Південно-Африканська республіка займає 25 місце у рейтингу країн світу. Позиції України є дещо меншими – 41 місце у рейтингу, але серед 188 країн, які підлягали оцінці, це достатньо високе значення показника, що свідчить про високі базові (вхідні) умови до можливості нарощування сукупного потенціалу національної економіки.

У сукупності модель глобалізації національних економік включає великий національний бізнес, середній і малий бізнес, транснаціональні компанії, а також вагові коефіцієнти, які визначають частку відповідного бізнесу у структурі на-

ціональної економіки країни. До десяти країн світу, які мають найкращі позиції за індексом сталого розвитку, належать: Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Швейцарія, Люксембург, Данія, Канада, Ірландія та Австралія. Представимо причинно-наслідкові зв'язки у забезпеченні сталого розвитку національної економіки і галузей народного господарства (рис.2).

Слід відмітити, що глобалізація використовується насамперед світовими економічними лідерами для підвищення своєї конкурентоспроможності. Основу валового внутрішнього продукту формують країни «великої вісімки» – до 45,0%, все інше припадає на інші країни світу. З урахуванням усіх факторів впливу умови сьогодення характеризують національну економіку за індексом сталого розвитку як таку, що потребує активізації інноваційно-інвестиційного розвитку усіх галузей народного господарства. За сукупним показником національна економіка України займає 45 місце у світі серед 233 країн.

Характерною особливістю країн-лідерів є наявність у структурі доданої вартості їхньої економіки значної частки інтелектуальної і високотехнологічної праці, що відображено через індекси конкурентоспроможності і екологічного виміру, за індексом суспільства, заснованого на знаннях, за активністю в інноваційній діяльності, спрямовуючи близько 3,0% валового внутрішнього продукту на дослідження і розвиток.

Рис. 2. Порівняна оцінка економік країн світу за Індексом сталого розвитку

Джерело: за даними Світового Банку

Гарантування економічної безпеки на

державному рівня має тісний зв'язок із соціально-економічними і екологічними аспектами, що вимагає реалізації відповідних дій у напрямку активізації зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням гео економічних змін і тенденцій. Позиції країн світу у гео економічному середовищі характеризуються у першу чергу спроможністю національних економік до швидкої адаптації до зовнішніх змін і тенденцій. Саме тому орієнтація подальшого розвитку повинна бути зорієнтована на диверсифікацію національної економіки з метою підвищення конкурентних ознак галузей, інтеграційні процеси з метою отримання відповідних переваг та гарантування економічної безпеки у довгостроковій перспективі (рис. 3).

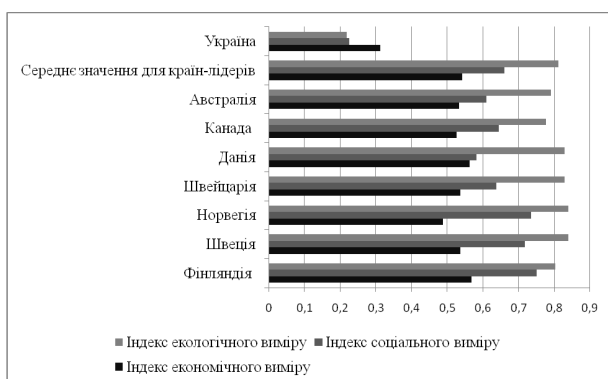

Рис. 3. Порівняна оцінка економік країн світу за Індексами соціально-економічного і екологічного виміру

Джерело: за даними Світового Банку

Враховуючи рівень природно-ресурсного забезпечення, який оцінено у розмірі 460,0 тис.дол. США на кожного громадянина, Україна до 2020 року може увійти до двадцятки найбільших країн. Основою розвитку є аграрний сектор, як базис у формуванні продовольчої основи і відповідного експортного потенціалу. Враховуючи зазначене саме аграрний сектор може бути базовою основою забезпечення соціально-економічного розвитку та гарантування економічної безпеки держави, виявлення і реалізації можливостей щодо адаптації до глобалізаційних змін і тенденцій.

Висновки. Нами виявлено, що неможливо уникнути впливу глобалізаційних процесів і явищ, до них треба адаптува-

тися з метою отримання національних інтересів та забезпечення соціально-економічного розвитку у довгостроковій перспективі. Дієвість напрямів розвитку може бути доведена лише шляхом залучення інноваційних рішень та максимальною нейтралізацією негативних тенденцій у політичному, економічному, соціальному та екологічному спрямуванні.

Гарантування економічної безпеки держави пов'язане із реалізацією комплексу заходів на міждержавному і державному рівнях щодо забезпечення відповідного рівня соціальної, політичної і оборонної безпеки, охорони та цілісності території, забезпечення розвитку галузей економіки на інноваційних засадах, невразливості і незалежності національних інтересів відповідно до виникнення зовнішніх і внутрішніх загроз, в першу чергу глобалізаційних, унеможливлення військових конфліктів. Подібний підхід дозволить мінімізувати загрози та забезпечити відповідну адаптацію до глобалізаційних змін та тенденцій.

Враховуючи результати проведених нами досліджень виявлено, що всі гео економічні чинники у соціально-економічному розвитку країни та гарантуванні економічної безпеки, від зовнішньоекономічних до технологічних, повинні бути зорієнтовані на внутрішню природно-ресурсну основу, враховувати економічні, соціальні, культурні, екологічні особливості з метою мінімізації ризиків і активізації переваг від гео економічного середовища. Виникає нагальна потреба у дієвому поєднанні внутрішньої основи у розвитку галузей економіки, відповідної технологічної готовності до запровадження інновацій і адаптації до глобалізаційних тенденцій, гарантування економічної, соціальної, енергетичної, продовольчої, оборонної безпеки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кочетов Э.Г. Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства / Э.Г. Кочетов. – М. : Норма, 2010. – 528 с.
2. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України. Фонд «Ефективне управління» Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс] // <http://feg.org.ua>

3. Статистичний збірник. Україна в цифрах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
4. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт – М. – Высшая школа экономики, 2010. – 256 с.
5. Методы оценки странового риска [Электронный ресурс] <http://www.riskovik.com/riski/stranovye/full/26/>
6. Месси Д. Линейная модель инноваций: за и против / Д. Месси, П. Квинтас, Д. Уилд. Трансфер технологий и эффективная реализация инноваций. – М.: Вершина, 2005. – 158 с.